

Ommekeer en vernieuwing (Exodus 3,1-8a.13-15; Lucas 13, 1-9; Overweging 20 maart 2022 door Theo Brock)

'Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk in Egypte er aan toe is, ik heb hun jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord, ik weet hoe ze lijden' is in de eerste lezing te horen. De Evangelielezing begint met vergelijkbaar verontrustend nieuws, namelijk een bloederige vergeldingsactie door de Romeinse bezetter en dat 18 mensen gedood werden door een ingestorte toren. Het is vandaag niet moeilijk om deze beelden te koppelen aan de oorlog in Oekraïne en de bombardementen op woontorens in Marioepol en Kiev. 'Waarom laat onze God dit gebeuren?' zou je kunnen afvragen, alsof Hij alles kan bepalen en de mens geen vrije wil heeft. Het is een hardnekkige vraag.

Maar toch, we vernemen in de Bijbel dat God zijn volk in nood nabij wil zijn en bij het welzijn van ons stervelingen betrokken is. Wel wordt een appèl op ons gedaan om, in alle vrijheid, verantwoordelijkheid te nemen voor de opbouw van een betere wereld in de beperkte tijd die ons gegeven is.

In de eerste lezing richt God zich tot Mozes, die gevlucht is uit Egypte en nu als herder een ogenschijnlijk onbekommerd leven leidt bij zijn vrouw en schoonfamilie. Er wordt een beroep op Mozes gedaan om dit onbezorgde leven vaarwel te zeggen. Mozes krijgt het verzoek om de onderdrukte Israëlieten uit Egypte weg te leiden naar een betere toekomst, het spreekwoordelijke land van melk en honing. Dit verhaal is rijk aan prachtige beelden. God manifesteert zich in een brandende doornstruik met vuur dat niet verteert. Met dit beeld is God zowel een ongrijpbaar mysterie als benaderbaar; groter en verhevener dan de mens maar toch nabij. Een mysterie dat ook in ons een heilig vuur wil laten branden dat niet verteert, maar verwarmt en energie geeft.

Deze God die contact zoekt, spreekt Mozes als bondgenoot aan. De nieuwsgierige Mozes zoekt welwillend, maar nederig, toenadering. Welwillendheid, bescheidenheid en nieuwsgierigheid zijn essentieel voor elk waarachtig contact. Mozes neemt het verzoek serieus maar gaat niet over een nacht ijs, hij wil met goede argumenten bij de Israëlieten in Egypte aankomen om ook hen te kunnen overtuigen. Hij vraagt in wiens naam hij zijn missie moet ondernemen. Met een naam wordt God aanspreekbaar, de afstand kleiner. We krijgen te horen dat Hij de God van Mozes' voorvaderen is, de God van Abraham, Isaak en Jacob en met de naam 'IK ZAL ER ZIJN' aangesproken wil worden, ook door alle komende generaties, dus ook door ons. In deze naam balt verleden, heden en toekomst samen als een altijdurende BRON VAN ZIJN. Dat geeft hoop en troost.

God roept Mozes. Mozes accepteert deze oproep en gaat zijn tijd en talenten inzetten voor een betere toekomst van een onderdrukt volk. Dit oude verhaal houdt uiteraard ook ons een spiegel voor. Waartoe voelen wij ons geroepen en waar besteden wij onze tijd en talenten aan? Dat brengt ons bij de Evangelielezing van vandaag.

Zoals reeds besproken, begint dit Evangelieverhaal van Lucas met een bloedbad dat de gehate Romeinen bij de Tempel hebben aangericht en met de dood van 18 mensen door een ingestort gebouw. De verontwaardiging en pijn die deze gebeurtenissen hebben veroorzaakt laat bij tijdgenoten van Jezus vragen opkomen over schuld en over het waarom van deze tragische gebeurtenissen. Is het soms een straf van God?

Het valt echter op dat Jezus niet eens probeert om op die vragen antwoord te geven. Voor Hem is iets heel anders belangrijk, namelijk de waarschuwing om in geestelijk en moreel opzicht geen doods

leven te leiden. Hij illustreert dit meesterlijk met de parabel van de onvruchtbare vijgenboom. Als het van de eigenaar van de wijngaard afhangt, aldus de parabel, wordt die vijgenboom omgehakt omdat die al 3 jaar geen vruchten draagt. De tuinman - de wijngaardenier in het verhaal - heeft echter meer compassie. Hij stelt niet alleen een jaar uitstel voor, maar wil ook zijn uiterste best doen om de groeiomstandigheden van die vijgenboom te verbeteren.

Het is natuurlijk de bedoeling dat wij ons herkennen in deze parabel. Het mag duidelijk zijn dat de eigenaar van de wijngaard de mens is die vooral oog heeft voor efficiëntie en winst. In de wijngaardenier mogen we God herkennen die geduldig is met al zijn schepselen en niemand zijn liefde onthoudt, maar wellicht ook de verlichte mens die weldoende, vergevingsgezind en betrokken in het leven staat. En dan hebben we natuurlijk ook de vijgenboom zelf. Die heeft allereerst betrekking op iedereen die teveel op zichzelf gericht is en veel van zijn dagen zinloos en vruchteloos besteedt. Ten tweede staat die vijgenboom zonder vruchten voor de mens die van anderen geen kans krijgt om te groeien. Mensen die niet welkom zijn, niet meetellen, gediscrimineerd worden en waarnaar nauwelijks geluisterd wordt. Hun zelfbeeld ligt dan al snel in gruzelementen en zonder dat, en goede basisvoorwaarden, is het moeilijk om een vruchtbaar leven te leiden. Hoe dan ook, dan blijven als het ware de takken en wortels klein en de bladeren flets en de vruchten spaarzaam en dan wordt misschien al snel geoordeeld en veroordeeld in de zin van 'hak die boom maar om.'

Jezus probeert met deze parabel duidelijk te maken dat de tijd van het aardse leven eindig is, vandaar ook de vermelding van die tragische ongelukken in het eerste deel van het Evangelieverhaal. De tijd die je hebt om met jezelf en anderen in het reine te komen is begrenst. Zo ook de tijd om je vrijheid zinvol te benutten, de tijd om met anderen plezier te hebben of verdriet te delen en de tijd om de wereld een stukje mooier achter te laten. Jezus betoogt dat je de gegeven tijd goed moet gebruiken. Hij waarschuwt; pas op dat je uiteindelijk moet constateren 'Ik heb niet bewust genoeg geleefd, mijn talenten en kansen niet goed benut, ik ben te onverschillig en onvoldoende dienstbaar geweest.'

De parabel van de vijgenboom biedt gelukkig ook troost en bemoediging. Niemand – wat hij of zij ook verkeerd deed – is definitief verloren. Er is een liefdevolle Wijngaardenier die niet onverschillig is, geduld heeft en altijd weer nieuwe kansen aanreikt. Ook wij kunnen zo in het leven staan, door goede levensomstandigheden te creëren voor anderen, zodat die kunnen groeien en tot wasdom komen.

Met deze parabel van de vijgenboom die geen vruchten draagt maar toch een nieuwe kans krijgt, worden we in de veertigdagentijd uitgedaagd de juiste keuzes te maken, ons te bekeren en te vernieuwen. Als we daartoe bereid zijn dan kan dat spreekwoordelijke uitstel van een jaar hiervoor benut worden. In spiritueel opzicht wordt hiermee aan ons een nieuwe impuls gegeven. Hoe oud je ook bent, en welke maatschappelijke positie je ook bekleedt, het is belangrijk om te reflecteren op je doen en laten en daar consequenties uit te trekken. Dan kunnen vruchten groeien van zelfinzicht, relativiseringsvermogen, vriendelijkheid en compassie, vruchten die voor iedereen haalbaar zijn.

Als we op de uitnodiging van Jezus ingaan, geeft dat overigens geen garanties op een leven zonder problemen of verdriet, en ook geen garantie op een snel herstel van vrede en gerechtigheid in de wereld. Zoals de Wijngaardenier uit de parabel ons voorhoudt, is hiervoor geduld vereist. Toch krijgt ons persoonlijk leven dan meer doel en perspectief waardoor, op termijn en met voldoende medestanders, gewerkt wordt aan de droom van Gods hemel op aarde.